

N:o 14.

Ank. till Riksd. kansli den 22 februari 1906, kl. 3 e. m.

Utlåtande, i anledning af väckt motion angående åtgärder mot tobaksförbrukning bland ungdomen.

Lagutskottet har till förberedande behandling fått mottaga en inom Andra Kammaren af herr *P. Hörnstén* väckt motion n:o 60, af följande lydelse:

»Vid 1899 och 1904 års riksdagar hafva motioner väckts inom Andra Kammaren i syfte att få till stånd en lagstiftning emot det öfverhandtagande tobaksbruket bland det uppväxande släktet. Frågan har dock båda gångerna fallit. Dock gaf 1904 års lagutskott »allt erkännande åt det behjärtansvärda i motionärernas önskan att söka inskränka tobaksförbrukningen särskildt bland ungdomen». Men oaktadt motionärerna begärt hos Kungl. Maj:t en utredning med däraf föranledda lagförslag, ansåg dock utskottet, att frågan i dess »outredda skick» icke lämpade sig för — utredning! Utskottet hänvisade i stället till »samverkan mellan skola och hem», en samverkan, som sannerligen är ganska svår att åstadkomma, så länge hemmen hafva laglig frihet att på detta område undandraga sig den samverkan, skolan och dess målsmän härutinnan föreslå. Under sistförflutna år hafva många skolstyrelser och lärarekollegier i vårt land stadgat vissa staffbestämmelser för skolbarn och elever, som använda tobak, t. ex. förlust af premier och stipendier samt rätt till nedsatta terminsafgifter, hvarjämte hänvändelse skett till föräldrar och målsmän att bistå skolmyndigheterna i sträfvandet att motarbeta tobaksbruket bland

skolungdomen. Huruvida skolmyndigheterna härvidlag få det stöd de begärt, torde dock i många fall vara tvifvel underkastadt; ty så inrotadt är detta bruk i många hem, att aflidne ecklesiastikministern C. v. Friesen på tal om denna sak en gång yttrade: »Hvad skall skolan kunna uträtta, när man vet, att det finnes föräldrar, som till julklapp skänka sin på skolbänken sittande son en låda cigarrer!» — Af de undersökningar, som gjorts angående tobaksbrukets skadliga inflytande, har det framgått, att individens moraliska och fysiska tillstånd blir i hög grad nedsatt, hvaraf naturligt måste följa i fortsättningen degeneration af släktet. Professor Ogg i Indiana, Nordamerikas Förenta stater, har anställt en undersökning bland flere hundra elever i alla skolklasser och därvid funnit, att de tobaksbrukande (cigarrettrökande) varit en och till och med två klasser efter i kunskaper dem, som icke begagnat tobak. »De sakna själfbehärskning, äro ouppmärksamma och opålitliga; deras minne visar sig försvagadt; de äro irriterbara och nervösa; deras ögon hafva ofta ett dumt stirrande uttryck. Många äro ofta frånvarande på grund af sjukdom. I fysiskt afseende stå de tillbaka för sina icke rökande kamrater, och mätningar ha visat, att de genomgående ha mindre bröstomfång.» — Professorn tillägger: »De som förmåtts afstå från tobaksbruket hafva efter någon tid så förbättrats, att man knappt kunnat känna igen dem.»

Men det är icke blott skolungdomen frågan här gäller, utan jämval alla dessa, som redan vid 12—14 års ålder lämna folkskolan för att i olika yrken och sysselsättningar — fria från målsmäns och skolförordningars ingripande — fortsätta tobaksbruk i alla former, tills de vid värnpliktsinskrifningen kanske rent af måste kasseras på grund af hjärtfel eller annan genom tobaksbruk ådragen åkomma. Till medicinalstyrelsen hafva ock i rapporter från bevaringsinskrifningarna särskilda anmärkningar gjorts öfver de värnpliktiges tillstånd på grund af det allmänt utbredda tobaksbruket, och organiska fel af olika slag hafva af läkare konstaterats som följd af från barndomen öfvadt tobaksbruk.

Äfven fängelserapporterna torde kunna lämna åtskilliga bidrag till tobaksbrukets skuldregister, då det utan tvifvel finnes ett visst samband emellan brottslighetsfrekvensen bland vuxne och de snatterier, som så ofta förekomma bland gossar för att komma åt tobaksvaror eller pengar till dessas inköp.

Att ett öfverhandtagande tobaksbruk, äfven ur nationalekonomisk synpunkt sedt, bör vara förkastligt, är ju gifvet, då man vet, att nära ett 10-tal millioner kronor årligen gå till utlandet för denna vara, hvars för-

brukning väl icke kan anses öka det nationella välståndet, men däremot minska detsamma, såväl ekonomiskt som fysiskt och psykiskt, genom den onödiga utgiften för ett narkotiskt njutningsmedel med degenerativa verkningar.

Frågan om tobaksbrukets motarbetande bland det uppväxande släktet är sålunda en samhällsfråga af djupt ingripande betydelse, och lagstiftningen kan ej längre stå främmande för densamma och lämna uppfostrare och målsmän utan stöd i striden mot detta onda.

I flere länder, däribland vårt grannland Norge, hafva redan stiftats vissa förbudslagar för att hindra ungdomens alltför fria tillgång till tobak eller dess begagnande.

Önskligt vore ju, om man i vårt land med ens kunde få ett så effektivt förbud som möjligt emot ungdomens icke blott *åtkomst* utan äfven *begagnande* af tobak genom såväl förbud att sälja till person af viss ålder som ock rätt för ordningsmyndighet och uppfostrare att fråntaga sådan person tobak, som han på annat sätt lyckats öfverkomma. Det ingrepp i den personliga friheten, som detta kunde anses innebära, är dock delvis af samma art som nu gällande lag i afseende på minderåriges åtkomst af spritdrycker, öl och vin. Om minderåriges *begagnande* af nämnda drycker varit så stort och i ögonen fallande, som deras begagnande af tobak nu är, skulle förvisso förbud äfven däremot redan varit stipuleradt.

Men hur långt man i vårt land bör gå i fråga om lagstiftning emot ungdomens tobaksbruk, torde nog bäst utrönas genom en utredning, därvid erfarenhetsrön från andra länders lagstiftning i denna fråga jämte de vetenskapliga uttalandena om tobaksbrukets skadlighet för i synnerhet det uppväxande släktet tagas i beaktande. Ju effektivare en dylik lagstiftning kan göras redan från början, och ju kraftigare stöd den gifver uppfostrare och ordningsmakt, desto större förhoppning vinnes om att det framtida släktet skall kunna befrias från nikotinförgiftningens degenerativa inflytande.

På grund häraf anhålles vördsamt, att Riksdagen ville besluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, hvilka åtgärder böra vidtagas emot ungdomens tobaksbruk, samt för Riksdagen snarast möjligt framlägga de lagförslag, hvartill utredningen kan gifva anledning.»

I motionens syfte hafva herrar *C. Wallis*, *C. R. Johansson* i Jönköping, *E. A. Nilson* i Örebro, *E. A. Leksell*, *P. A. Larsson* i Säby, *K. J. E. Hultkrantz*, *G. Thavenius*, *A. J. Hagström*, *A. F. Janson* i Bråten, *G. Lindgren* i Islingby, *A. R. Lundblad*, *O. Olsson* i See, *C. J. Hammarström* och *H. Eriksson* i Elgered instämt.

Frågan om ett öfverdrifvet tobaksbruks skadliga inflytande på den mänskliga organismen och om möjligheten af åtgärder för hämmande eller inskränkning af särskildt ungdomens användande af tobak såsom njutningsmedel måste i våra dagar tilldraga sig särskild uppmärksamhet. Såsom i förevarande motion anføres, har spörsmålet äfven behandlats i Riksdagen. Vid 1899 års riksdag väcktes nämligen inom Andra Kammaren två motioner, som åsyftade att få till stånd, den ena ett allmänt förbud mot tobaksrökning för lärjungar vid folkskolor, allmänna läroverk och andra därmed jämförliga läroanstalter, som åtnjöte statsunderstöd, och den andra ett förbud att till personer under viss ålder sälja eller utlämna tobak. Det tillfälliga utskott inom Andra Kammaren, som hade att behandla dessa två motioner, ansåg, att, äfven om man icke ville gå så långt som motionärerna föreslagit, det dock syntes möjligt att vidtaga en eller annan åtgärd i den åsyftade riktningen, hvarför utskottet hemställde om aflåtande af en skrifvelse till Kungl. Maj:t med begäran, att Kungl. Maj:t måtte taga frågan i öfvervägande och, därest lagbestämmelser till hämmande af tobaksbruket bland minderåriga skulle prövas erforderliga och möjliga, för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill omständigheterna kunde föranleda. Emellertid afslogos såväl berörda hemställan som omförmälta två motioner af Andra Kammaren, likväl endast med en majoritet af 105 röster mot 94, hvilka afgåfvos för utskottets hemställan.

Äfven vid 1904 års riksdag gjordes af två särskilda motionärer framställning i ämnet. Den ene af dessa motionärer återupptog tanken på att genom lag få till stånd ett förbud mot att försälja eller tillhandahålla tobaksvaror till minderåriga, under det att i den andra af berörda motioner, väckt af samme motionär som framburit förevarande förslag, närmast afsågs åstadkommande af ett fullständigt förbud mot tillverkning och införsel af cigarretter, betingadt enligt motionärens åsikt däraf, att cigarrettrökningen skulle vara den mest skadliga formen för tobaks användande och nästan uteslutande utöfvas af personer, som ej nått myndig ålder. Icke heller dessa motioner, hvilka afstyrktes af lagutskottet, föranledde

någon Riksdagens åtgärd, i det de afslogos af båda kamrarna, dock först efter votering inom Första Kammaren med 64 röster mot 29 och Andra Kammaren med 112 röster mot 92. Minoriteterna röstade för en inom lagutskottet afgifven reservation, däri hemställdes, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes efter utredning låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till lagbestämmelser, hvarigenom tillfälle bereddtes att för kommuner, där behof däraf gjorde sig gällande, meddela förbud för försäljning eller utlämnande af tobak till minderåriga.

Uti nu föreliggande motion har motionären ånyo upptagit frågan om vidtagande af åtgärder mot ungdomens tobaksbruk samt därvid såsom ett önskemål särskildt ifrågasatt »ett så effektivt förbud som möjligt emot ungdomens icke blott *åtkomst* utan äfven *begagnande* af tobak genom såväl förbud att sälja till person af viss ålder som ock rätt för ordningsmyndighet och uppfostrare att främtaga sådan person tobak, som han på annat sätt lyckats öfverkomma.»

Utskottet har vid behandlingen af motionen icke kunnat undgå att få ett starkt intryck af ämnets stora vikt. Att det uppväxande släktets fysiska och psykiska hälsa är för ett folks framtid och samhällsutvecklingen i dess helhet af den största betydelse, lärer icke kunna bestridas och i våra dagar göra sig på alla områden sträfvanden gällande att härutinnan åstadkomma såvidt möjligt tillfredsställande förhållanden. Ett ingalunda betydelselöst led i dessa sträfvanden är enligt utskottets mening den i motionen framträdande önskan att söka inskränka tobaksförbrukningen bland ungdomen. Mer och mer torde man med läkarevetenskapens framsteg bland dess utöfvare hafva kommit till insikt om de menliga påföljder med afseende å kroppsligt och andligt befinnande, som långt drifvet begagnande af tobak såsom njutningsmedel särskildt under uppväxtåren medför. I den ena af ofvannämnda vid 1899 års riksdag väckta motioner anfördes flera uttalanden i detta hänseende af personer, hvilka på grund af sin verksamhet såsom skol- och hospitalsläkare haft tillfälle att göra iakttagelser i ämnet. Särskildt torde rökandet af cigarretter, som under den senare tiden tilltagit oerhördt, hafva gifvit anledning till att önskan om lagstiftningsåtgärder mot ungdomens tobaksförbrukning framträd. Cigarrettrökningen är nämligen, enligt hvad af sakkunnige uttalats, mera än annan tobaksförbrukning skadlig särskildt för unga och outvecklade personer och är tillika den form, i hvilken tobak företrädesvis njutes af minderåriga. I landsorten lära ock minderåriga mångenstädes redan vid mycket tidig ålder

hängifva sig åt tuggning af snus eller tobak, hvilket naturligtvis äfvenledes är särdeles ohälsosamt.

Det har ofta framhållits, att ett ingripande mot det öfverhandtagande bruket af tobak bland ungdomen främst borde hvila på dem, som hade hand om det uppväxande släktets uppfostran samt att genom samverkan mellan skola och hem mycket borde kunna vinnas för stäffjande af anmärkta osed.

De allmänna författningar, som reglera skol- och undervisningsväsendet, innehålla, såvidt utskottet kunnat finna, icke några föreskrifter härutinnan i vidare mån, än att i § 53 af stadgan för rikets allmänna läroverk den 18 februari 1905 bestämmes, att lärjunge vid statsläroverk skall afhålla sig från sådana förlustelser och njutningsmedel, hvilka kunna menligt inverka på hans andliga och kroppsliga utveckling eller icke lämpa sig för hans ålder och egenskap af lärjunge samt ställa sig till noggrann efterrättelse de föreskrifter, som rektor i samråd med kollegiet och efter öfverstyrelsens godkännande i dessa afseenden meddelar. I § 66 af nämnda stadga föreskrifves tillika — hvilket äfven torde förtjäna att i detta sammanhang omnämnas — att vid undervisningen i de naturvetenskapliga ämnena lärjungarnes uppmärksamhet bör, då lämpligt tillfälle därtill erbjuder sig, fästas på hälsolärans viktigaste lärdomar äfvensom enligt viss plan meddelas en efter lärjungarnes uppfattning lämpad kännedom om de rusgifvande ämnenas och tobakens natur och verksamhet, hvarförutom dessa frågor äfven vid undervisning i andra ämnen böra, där så lämpligen kan ske, uppmärksammas. Ofvannämnda tillfälliga utskott vid 1899 års riksdag omnämner, hurusom på åtskilliga orter vederbörande rektorer och folkskoleinspektörer af förhållandena funnit sig manade att uppträda gent emot ungdomens tobaksrökning. Så hade vid flera allmänna läroverk rektorerna förbjudit lärjungarne att röka tobak på allmänna platser. Läroverksrektorerna i Stockholm hade uti ett den 28 augusti 1884 utfärdadt cirkulär vändt sig till lärjungarnes föräldrar och målsmän angående denna angelägenhet, och folkskoleinspektören i Stockholm hade i samma ämne i april 1892 riktat en vädjan till allmänheten.

Lagutskottet håller också före, att upplysningsarbetet i förening med tillsyn öfver skolungdomen böra vara utgångspunkter för sträfvandena på detta område. Mycket torde kunna åstadkommas genom ett fortskridande på de här redan inslagna vägarne. Det synes därför kunna ifrågasättas, huruvida icke lämpligen vissa allmänna bestämmelser mot skolungdomens tobaksförbrukning borde utfärdas genom stadgande i undervisningsförfattningarna eller eljest.

Men enligt utskottets mening är detta dock icke till fyllest för vinnande af det åsyftade målet. Beträffande särskildt den ungdom, som åtnjuter undervisning i folkskolan, bör ihågkommas, att dess skolgång ofta är avslutad vid en ålder af 12—13 år, och att just vid denna ålder från ofvan angifna synpunkter förefinnes särskildt behof att söka förekomma tobaksförbrukning. Skolans uppgift uti ifrågavarande hänseende kan för öfrigt icke sträcka sig utom ett visst område, och skolan saknar liksom hemmet möjlighet att kunna ständigt öfvervaka efterlefnaden af ett förbud. Det synes alltså utskottet uppenbart, att uppfostrarens sträfvande att så vidt möjligt söka förekomma eller utrota ifrågavarande mer och mer öfverhandtagande onda måste stödjas af lagstiftningen äfven utom undervisningsförfattningarnas område. Man kan i sådant afseende från skolans sida med skäl särskildt begära att, då förbud utfärdas för skolungdom att begagna tobak, lagstiftningen ej omintetgör eller försvårar förbudets upprätthållande genom att såsom en loflig näring tillåta, att dylika varor få fritt försäljas till samma ungdom.

I motionen anföres också, hurusom ett sådant lagstiftningens ingripande ägt rum i flera länder. Sålunda lära i åtskilliga af Nordamerikas Förenta stater lagar vara antagna, hvilka vid äfventyr af höga böter eller fängelse förbjuda att sälja eller gifva tobak och cigarretter till skolgossar eller andra minderåriga. I Finland är genom lag förbudet att sälja tobak till barn under 12 år, och i Norge har den 19 april 1899 utfärdats en lag »til Beskyttelse af Börn mod Brug af Tobak». Genom denna lag har hvarje kommunalstyrelse berättigats att inom kommunen förbjuda försäljning eller utlämnande af tobak till barn under 15 år. Ett sådant beslut skall dock, för att vara giltigt, stadfästas af Konungen. Enligt hvad vid ärendets föregående behandling upplystes, hade redan inom ett år efter lagens tillkomst åtminstone 11 kommuner i Norge begagnat sig af sin rätt att tillämpa den nya författningen.

Redan nu har man också hos oss i många afseenden just på lagstiftningens väg inskridit för värnande af barns och minderåriges andliga och fysiska hälsa gent emot menliga sociala inflytelser. Sålunda finnas föreskrifter, som inskränka deras användning till arbete i fabrik, handverk eller annan handtering. Förbud kan i stad, där sådant finnes af behofvet påkalladt, meddelas för barn att å allmänna platser eller offentliga lokaler till salu utbjuda eller utdela tryckalster, blommor, kramvaror eller annat, hvilket förbud tillkom med hänsyn bland annat till de frestelser till rökning, hvarför barn utsattes genom att användas som utbjudare af tobaks-

varor. Mot barns användande vid offentliga förevisningar finnas föreskrifter meddelade. Minderåriga kunna ock afvisas såsom åhörare vid allmän underrätt och poliskammare, när skäl därtill äro. Och komma de af 1905 års Riksdag begärda åtgärder mot den ambulatoriska söndagshandeln i åtskilliga städer till stånd, så skulle därmed undanröjas en af ungdomen gärna anlitad utväg att åtkomma tobak.

Närmast öfverensstämmande med den förbudslagstiftning, som skulle kunna i nu förevarande hänseende komma i fråga, äro stadgandet i 31 § 3 mom. af förordningen angående försäljning af brännvin, att brännvin icke får å försäljningsställe utlämnas till minderårig, samt den i 24 § 1 mom. af förordningen angående försäljning af vin och öl förekommande bestämmelsen, att vin eller öl icke får å försäljningsställe utlämnas till minderårig, som ej fyllt 15 år. Utfärdande af ett dylikt förbud jämväl mot försäljning af tobak synes utskottet så mycket hellre kunna och böra ifrågakomma, som det äfven här gäller att bekämpa ett missbruk, hvars skadliga verkningar äro i flera afseenden likartade och jämförliga med dem, som förorsakas af rusgifvande drycker.

Särskildt förtjänar att framhållas, hurusom en förbudslag af det sålunda ifrågasatta slaget säkerligen skulle göra stor nytta redan därigenom, att dess blotta tillvaro skulle bidraga till att väcka uppmärksamhet å de vådor, för hvilka minderåriga vore utsatta genom frestelsen att i för tid röka tobak, sporra ungdomens vårdare och uppfostrare till att med större omsorg och kraft söka att från ungdomen afvärja dessa faror samt åt lärares och uppfostrares bemödanden därom gifva stödet och auktoriteten af ett bestämdt lagbud. Att en sådan förbudslag skulle i sin mån visa sig verksam till att åtminstone bland den spädare och därför mindre motståndskraftiga ungdomen inskränka, om icke helt och hållet utrota, bruket af tobak, synes höjdt öfver allt tvifvel. Kontrollen öfver en sådan lags efterlefnad bör väl icke blifva svårare än öfver lagstadgandet om förbud mot försäljning af brännvin och öl. Icke heller skulle genom en dylik lagstiftning någons berättigade intressen komma att trädas för nära.

Att, såsom i den norska lagen skett, göra ett förbud mot försäljning af tobak till minderåriga beroende af de lokala myndigheternas beslut, synes dock utskottet mindre lämpligt. Följden häraf skulle till äfventyrs kunna, såsom jämväl inom Riksdagen vid frågans föregående behandling påpekats, blifva att förbudets effektivitet i många fall ginge förlorad. Och principiellt riktigast är i hvarje händelse, att en lagstiftning af ifrågavarande beskaffenhet bör vara lika gällande för hela riket.

Motionären önskar emellertid äfven förbud för ungdomen i allmänhet att begagna tobak samt ifrågasätter för detta ändamål stadgande af rätt för ordningsmyndighet och uppfostrare att främtaga minderårig tobak, som han lyckats åtkomma. Detta förslag innefattar på visst sätt ett upplifvande af en tanke, som hos oss fick uttryck i en författning af år 1741, däri stadgades förbud för »ungdomen i gemen» att röka tobak vid 2 daler silfvermynts plikt för hvarje gång, hvilket straff äfven kunde drabba föräldrar, förmyndare och husbönder, om de gjorde sig medbrottslige genom flathet och försummelse i tillsynen öfver författningens efterlefnad af barn, pupiller och tjänstefolk. Den föreslagna rättigheten för vissa vederbörande att främtaga minderåriga tobak lärer ock vara lagstadgad på flere ställen, där man på lagstiftningens väg ingripit i förevarande angelägenhet. Den åberopade norska lagen medgifver sålunda, att bestämmelser kunna meddelas om att polistjänsteman kan inskrida mot barn, som begagnar tobak på gata, landsväg eller annan allmän plats. Utskottet anser väl lämpligheten af motionärens förslag i denna del kunna ifrågasättas. Vid sakens utredning torde i allt fall samma förslag komma under öfvervägande.

Utskottet anser följaktligen, att en utredning af förevarande fråga bör äga rum. Ofvan har utskottet särskildt ifrågasatt till öfvervägande nya bestämmelser i skolförfattningarna samt förbud att sälja eller utlämna tobak till minderåriga. Till äfventyrs skall utredningen gifva vid handen, att äfven andra åtgärder kunna vidtagas. Hufvudsaken är emellertid nu, att saken i hela dess vidd kommer under ompröfning.

Utskottet hemställer alltså:

att Riksdagen, med anledning af förevarande motion, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes taga under öfvervägande, hvilka åtgärder må kunna vidtagas till hämmande af minderårigas tobaksbruk, samt, i den mån lösningen påkallar Riksdagens medverkan, för Riksdagen framlägga det förslag, hvartill förhållandena må gifva anledning.

Stockholm den 22 februari 1906.

På lagutskottets vägnar:

C. A. SJÖCRONA.

Herrar *Cederberg* och grefve *Lewenhaupt* hafva begärt få antecknadt, att de icke deltagit i ärendets behandling inom utskottet.
